

УДК 378:930(477)

THE PROBLEM OF PERIODIZATION OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN HISTORICAL-PEDAGOGICAL DISQUISITIONS OF DOMESTIC RESEARCHERS

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІСТОРІКО-ПЕДАГОГІЧНИХ РОЗВІДКАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Марина Тимошенко

аспірант кафедри педагогіки
вищої школи

E-mail: margaritka47@ukr.net

ORCID 0000-0002-6476-0629

Research ID: AA - 4884-2021

ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Maryna Tymoshenko

Postgraduate of the Department of
Pedagogy of Higher School,

E-mail: margaritka47@ukr.net

ORCID 0000-0002-6476-0629

Research ID: AA - 4884-2021

SHEI "Donbas State Pedagogical
University", Ukraine

ABSTRACT

In modern theses, the coverage of the development of the studied phenomenon in literary sources of different times is becoming especially relevant. This is done by historiography, understood as a doctrine that investigates any historical science. Historiography testifies to how historical thought arose and developed, the process of accumulating historical knowledge. Historiography clarifies the social basis and social function of historical cognition, explores the struggle between different directions, schools, concepts, analyzes methods of studying historical sources, illuminates the organization and forms of research work in the field of history.

It is proved that the problem of periodization of the development of higher education in independent Ukraine is currently relevant, so its historiography includes a significant amount of investigations. The analysis and generalization of historical-pedagogical sources have given grounds to identify the most important stages and trends in the development of higher education in Ukraine as an independent state. In the scientific disquisitions of modern researchers, firstly, there is a scientific value that will enrich the theoretical foundations of the history of formation and functioning of higher pedagogical education in independent Ukraine; secondly, the practical significance of the study is that the results obtained can be used in the teaching of educational components, in the content of which this problem is outlined.

Keywords: *higher pedagogical education, historiography, historical-pedagogical disquisitions, domestic researchers, periodization.*

Актуальність теми. Інноваційні процеси, що характеризують розвиток сучасної системи освіти, висувають вимогу формування нової генерації освітян із високим рівнем професіоналізму, загальної культури, творчим стилем аналітичного мислення, соціально й пізнавальноактивних.

Наразі зміст і напрями освітньої політики спрямовують подальші педагогічні дослідження до осмислення проблем особистісно-орієнтованої освіти та підвищення її якості, формування національних та загальнолюдських

цінностей, оновлення змісту й форм організації навчально-виховного процесу, розвитку системи безперервної освіти тощо.

Системний ретроспективний погляд потрібен для з'ясування досягнень минулого, збереження та примноження напрацювань попередніх поколінь науковців, запобігання помилкам і визначення, перспективних дослідницьких напрямів.

Для історіографії вітчизняної педагогічної науки кінця ХХ – початку ХХІ ст. притаманний складний шлях становлення та нагромадження значного обсягу знань з історії розвитку вищої педагогічної освіти України. Розуміння цих здобутків і прогалин є необхідною передумовою їхнього подальшого поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія вищої педагогічної освіти України, зокрема вищих педагогічних навчальних закладів, завжди привертала увагу широких кіл науковців. Історіографія проблеми представлена численними дисертаціями, монографіями, навчально-методичною літературою, науковими статтями, у яких розкрито провідні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах європейської інтеграції початку ХХІ ст., нормативно-правове поле діяльності вищів в історіографічній рефлексії, науково-методичне, інформаційне, фінансове забезпечення освітнього процесу та їхню інноваційну діяльність. Заслужують на особливу увагу монографії сучасних дослідників, присвячені розвитку вищої педагогічної освіти – Т. Боголіб, С. Домбровської, В. Кременя, С. Ніколаєнка, Л. Новикової, С. Салиги, Г. Січкаренко, Р. Шаповала, Д. Швеця, С. Шевченка, О. Яришко та ін.

Важливе місце посідають історіографічні розділи дисертацій, у яких розкриваються особливості досліджень з історії вищої педагогічної освіти (наукові розвідки І. Березанської, Я. Кукулєнко, О. Левчишеної, Н. Сафонової, О. Рудчик). Проблема інноваційної діяльності у вищій педагогічній освіті знайшла відображення в дисертаційних працях Д. Горобця, О. Кіяшка, О. Навроцького, Л. Оліфіри, В. Радченка, О. Яришко; науково-методичне забезпечення, науково-дослідницька робота студентів виписана в дослідженнях П. Горкуненка, С. Майданенко.

Значним теоретичним підґрунтям були праці вітчизняних дослідників (Н. Гупан, В. Майборода, В. Огнев'юк, В. Петриків, Н. Сафанова, У. Ткаченко) щодо аналізу проблеми періодизації в історико-педагогічних розвідках.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в здійсненні історіографічного аналізу вітчизняних досліджень генези вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історіографія української педагогічної науки має сторічну традицію: на початку ХХ ст. її підґрунтя заклали праці С. Ананьїна, О. Лотоцького, Я. Мамонтова, О. Музиченка, В. Науменка, С. Русової, Я. Чепіги; у 1920–1930-их рр. наукові пошуки в зазначеному напрямі продовжили М. Авдієнко, М. Миронов, Я. Ряппо; у 1960–1980-их рр. розвиток української історико-педагогічної науки розглядався не лише як інтегрований складник радянського наукового простору (М. Гриценко, М. Дадєнков, В. Помагайба та ін.), але і як відносно самостійний цілісний процес (О. Дзєверін, Б. Мітюров, М. Ярмаченко та ін.).

Зазначимо, що кінець 80-их рр. ХХ – початок ХХІ ст. становлять якісно новий етап систематизації фактографічної бази та розробки теоретико-методологічних основ історіографії педагогічної науки, яка поступово здобуває статус самостійної галузі. Цьому сприяли спеціальні ґрунтовні дослідження (О. Адаменко, Н. Гупан, О. Сухомлинська та ін.), запровадження вимог, згідно з якими історіографічний аналіз став обов'язковим компонентом дисертаційних і монографічних праць, та інші чинники. Із 90-их рр. ХХ і на початку ХХІ ст. відбулося поступове відродження української історико-педагогічної історіографії, з'явилися праці українських учених, які, спираючись на сучасні історико-педагогічні парадигми, серед інших проблем висвітлювали зміни у вищій педагогічній освіті: розвиток української національної школи (Б. Андрушків, Я. Бурлака, О. Кузьмін, В. Майборода, С. Майборода, Ю. Руденко та ін.); історичні, методологічні, теоретичні та практичні питання професійно-педагогічної підготовки студентів університетів (О. Глузман); загальнопедагогічну підготовку вчителя в Україні (ХІХ – перша третина ХХ століття) (Н. Дем'яненко, О. Лавріненко та ін.); місце вищої педагогічної освіти в діяльності українських урядів 1917–1929 рр. (В. Курило, І. Передерій, В. Шепотько та ін.) тощо.

Відомо, що історія педагогіки – це галузь педагогічної науки, що вивчає історичний розвиток педагогічної теорії та практики в їх діалектичній єдності, конкретно-історичних формах, взаємозв'язку із сьогоденням і майбутнім. Будучи не лише педагогічною, а й історичною дисципліною, історія педагогіки розглядає історико-педагогічний процес як невід'ємний складник загального історичного процесу.

У сучасних дисертаціях особливої актуальності набуває висвітлення розвитку досліджуваного феномену в літературних джерелах різного часу. Цим займається історіографія, яку розуміємо як учення, що досліджує будь-яку історичну науку. Історіографія засвідчує те, як виникла й розвивалась історична думка, процес нагромадження історичних знань. Вона з'ясовує соціальну основу й соціальну функцію історичного пізнання, досліджує боротьбу різних напрямів, шкіл, концепцій, аналізує методи вивчення історичних джерел, висвітлює організацію й форми дослідницької роботи в галузі історії.

У ХХ ст. історіографію як науку розвивали: М. Авдієнко, М. Миронов, Я. Ряппо, С. Синицький, М. Скрипник (20-ті рр. ХХ ст.); М. Гриценко, В. Помагайба, В. Чепелев (до 60-их рр. ХХ ст.); О. Бендара, С. Бабишина, В. Гомонайя, О. Дзеверіна, Б. Мітюрова, М. Ніжинський, І. Пух, В. Струбицький, М. Ярмаченко (60–80-ті рр. ХХ ст.). А наприкінці 80 – початку 90-их рр. ХХ ст. в дисертаційних працях історико-педагогічного напрямку історіографічний складник став обов'язковим компонентом дослідницьких студій.

Видатна вітчизняна вчена О. Сухомлинська зазначає, що на рубежі ХХ – ХХІ ст. історико-педагогічна спадщина актуалізується в освітньо-науковому просторі України, особливо історія розвитку вітчизняної педагогіки другої половини ХХ ст. Академік пояснює це негативним оцінюванням владою цього часу значної кількості науково-педагогічної літератури, яка не була допущена до широкого суспільного загалу через негативну критику. Отже, багато першоджерел 20 – 90-их рр. ХХ ст. не віддиференційовувалися, що призвело до втрати здобутків вітчизняних педагогів цього часу (Сухомлинська, 2003).

Серед вітчизняних дослідників виокремимо доробок О. Шендерук, яка розкрила зміст та сутність вищої освіти в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття, розподілила етапи розвитку вищої національної освіти, проаналізувала різні підходи науковців щодо вищої освіти України цього періоду та виділила позитивні та негативні сторони вищої освіти умовно розподілених періодів.

На її думку, в історії розвитку вищої освіти України період кінця ХХ – початку ХХІ століття був дуже насиченим, бовідбулося багато подій та змін, які не могли не вплинути на особистість викладача, його погляди та переконання, педагогічну майстерність. Цей період (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) дослідниця умовно поділила на III етапи: I етап охарактеризувався такими знаменними подіями, як Освітня реформа України, яка розпочалася в 1992 році й відповідно до якої розроблено й затверджено Державну програму «Освіта України ХХІ століття», створенням єдиного Міністерства освіти і науки, Академії педагогічних наук, відкриттям нових університетів, активним запровадженням державної мови, із навчальних планів ВНЗ було вилучено ідеологічні курси, розпочалося тотальне введення тестування; II етап розпочався з листопада 1995 року й охарактеризувався оптимізацією мережі закладів; відбувся перехід до ступеневої системи навчання; розпочалася підготовка фахівців за новими спеціальностями, з'явилися національні університети, ефективною стала співпраця українських ВНЗ із зарубіжними партнерами, формується нормативно-правове поле освіти, у 1997 році Україна підписала Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій у галузі вищої освіти.

Авторка виокремлює недоліки вищої освіти цього періоду: зростання кількості приватних ВНЗ, які не завжди відповідали якісним показникам; обмеження можливостей підвищення кваліфікації викладацьких кадрів; надмірне адміністрування; примусовість у питаннях відвідування занять під час декларування, збільшення уваги до самостійної роботи студентів; поспішність та суб'єктивізм в освітній практиці; III етап – початок ХХІ століття – до сьогодні. Цей період характеризується появою та тотальним запровадженням інформаційних технологій, комп'ютерних систем, лазерного зв'язку, біотехнологій. З 1999 року в багатьох ВНЗ почала реалізовуватись нова концепція вищої освіти. Вона передбачала зміни освіти по трьох напрямках: чому навчати (зміст), у якій послідовності (структура) і як (технологія). Змістовна характеристика цього етапу: гуманізація; індивідуалізація; соціологізація; фундаменталізація; інтернаціоналізація.

У системі вищої освіти О. Шендерук виділила недоліки: вища освіта перетворилася з елітарної на масову; змінилися вимоги до професійної, методологічної та світоглядної підготовки фахівців; протиріччя та інертність у процесі подолання стереотипів імперативної педагогіки, схильність викладачів до збереження методів, які колись були ефективними; слабе запровадження суб'єкт-суб'єктної концепції освіти; обмеженість фінансових можливостей, яка гальмує процес індивідуалізації навчання; педагогічна практика останніх років запровадила чимало нового в галузі інформаційних технологій (Шендерук, 2014).

Дослідником Е. Неліним було визначено, що від часу набуття незалежності Україна пройшла два якісно різні періоди розвитку вищої педагогічної освіти: перший – пострадянський період (умовно до 2005 р.);

другий – пошуковий (триває досі). Особливістю першого періоду було становлення нормативної правової бази, закритість, прийняття відповідних концепцій розвитку, реструктуризація педагогічних інститутів в університети, зменшення витрат на освіту, приватизація освіти, неконтрольоване зростання кількості ВНЗ усіх типів, стандартизація змісту педагогічної освіти, зниження її якості. Зі вступом до Болонського процесу й суспільно-політичними трансформаціями (2004–2005 рр.) розпочато період пошуків нового вектора розвитку освіти, деполітизованого від основ «радянської педагогіки» та спрямованого на розширення міжнародної співпраці. Крім тенденцій до зростаючої автономії ВНЗ, відкритості й демократизації навчального процесу, розпочалися процеси об'єднання (злиття) та часткової ліквідації університетів, їхньої приватизації, збільшення державного фінансування на освіту, поширення практики рейтингування ВНЗ, розвитку паралельної та дистанційної форм навчання, поступового зниження якості освіти. Під час дослідження автор виявила та проаналізувала такі ключові тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України, як створення ступеневої системи неперервної педагогічної освіти; багатоваріантність структури базової педагогічної підготовки на рівні університетів, педінститутів та окремих факультетів; зміцнення моральних засад педагогічної діяльності; нарощування аксіологічного та діяльнісно-творчого компонентів змісту педагогічних дисциплін; інтеграція навчальних дисциплін; упровадження ефективних технологій; забезпечення форм і методів, які містять значну частку самостійної роботи під час зменшення кількості аудиторних 12 годин; залучення студентів до впровадження ідей Болонської декларації; спроба забезпечити якісну освіту впродовж життя (Нелін, 2017).

Аналізуючи праці, наближені до тематики нашого дослідження, згадаємо дослідження Г. Чирви, у якому представлено розгляд становлення сучасної вищої освіти в Україні та вищої освіти протягом 1991–2002 років. Основним вектором у цей час стала розбудова національної системи вищої освіти України, унесення змін до чинного законодавства для забезпечення національних інтересів. Розпочинаючи з 1991 р. було прийнято Закон України «Про освіту», метою якого стало визначення двох рівнів вищої освіти «бакалавр» та «магістр», а також було надано класифікацію нових рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Унаслідок прийняття цих норм виникла низка проблемних питань, особливо в процесі підготовки кваліфікованих фахівців. Розглядаючи цю проблему зазначимо таке – кваліфікація «бакалавр» на українському ринку праці сприймалася як неповна вища освіта; розпочалися проблеми щодо мобільності студентів у межах напрямку підготовки; регіональні потреби та випуск студентів за різними спеціальностями не були релевантними, тому значно зросла частка непрацевлаштованих студентів після закінчення українських ВНЗ; наявність кваліфікації рівня «магістр» упродовж десятиліть не знайшла гідного місця на ринку праці України, бо рівень спеціаліста більше сприймався відповідно до стереотипного сприйняття та типу мислення та менталітету (бо сучасні трансформаційні процеси ще не було розпочато).

На думку дослідниці, до основних векторів розбудови Болонського процесу в Україні віднесено: 1) активне співробітництво в освітньому середовищі на Європейському просторі; 2) усунення перепон у широкому

доступі до якісної вищої освіти; 3) підвищення мобільності студентів та викладацького складу вищих навчальних закладів; 4) базис для кар'єрного зростання молодих спеціалістів. Спираючись на Болонську декларацію та доповнення, внесені Лісабонським порядком денним, зазначено такі цілі: побудова європейського простору вищої освіти; посилення міжнародної конкурентоспроможності систем вищої освіти; сумісність та порівняння систем вищої освіти; підвищення ролі університетів щодо культурних цінностей; змагання за студентів, вплив, гроші та престиж; затвердження загальноприйнятої та порівнянної системи вчених ступенів; системи на основі двох навчальних циклів: додипломного та післядипломного.

Основні аспекти вищої освіти в Україні були регламентовані Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. «Про програму інтеграції України в Європейський Союз», а також у численних розпорядженнях Кабінету Міністрів України, у рішеннях Міністерства освіти та науки України. Болонський процес в Україні став важливим історичним кроком у процесі подальшого розвитку вищої освіти в Україні. Зауважимо, що вища освіта в Україні спирається на рівноправну співпрацю та взаємну перебудову освітніх систем Європи, але Болонська стандартна система наразі вимагає змін на ринку праці в Україні. Характерною рисою перебудови освітнього процесу в старшій школі є знаходження його на стадії реформування та становлення (Чирва, 2019).

У. Ткаченко в дослідженні представила генезу вищої освіти України з 1991 до 2019 р., що пройшла кілька важливих етапів. Найважливішими ознаками її трансформацій було набуття рис національної самоідентичності, модернізації змістового наповнення, прагнення до інтеграції в європейську та світову освітні системи за максимального збереження самобутності. Аналіз й узагальнення історико-педагогічних джерел дали підстави авторці визначити найголовніші етапи й тенденції розвитку вищої освіти в Україні.

На її думку, у контексті досліджуваної проблеми на увагу заслуговує періодизація, де зазначено критерії рівня державного регулювання господарської діяльності закладів вищої освіти: I період – «пострадянський» розвиток законодавства України, основним завданням якого було формування нормативно-правової бази, що визначала б діяльність закладів вищої освіти на початку 90-их рр. ХХ ст.; II період – кінець 1991 р. – 1995 рік характеризується зниженням фінансування закладів вищої освіти, появою та узаконенням приватних закладів, появою чітких рекомендацій щодо проведення акредитації вищих навчальних закладів; III період – 1996–2000 рр. збагачення та розширення нормативно-правової бази вищої освіти в Україні; IV період – із 2000 р. й до сьогодні. Інтеграційні процеси та пошук нових підходів в організації вищої освіти (Ткаченко, 2020).

У. Ткаченко проаналізувала низку історико-педагогічних джерел та представила авторське визначення періодів, в основу якого покладено суспільно-політичні трансформації, соціально-економічні чинники та педагогічні концепти, і, як наслідок, виділено такі періоди: I період (1991–2000 рр.) – становлення системи вищої освіти в Україні; II період (2000–2005 рр.) – розвиток у контексті ступневості й неперервності; III період (2005–2014 рр.) – розвиток у контексті реалій Болонської декларації; IV період (2014–2019 рр.) – трансформація вищої освіти (Ткаченко, 2020).

Значний фактичний матеріал уміщують нариси В. Огнев'юка, який стверджував, що після набуття Україною незалежності радикальні зміни в галузі освіти здійснювалися у два головних етапи: перший (1991–1995 роки) визначив проблему як соціальне завдання українського державотворення; другий (1995–2002 роки) увів її в систему національних потреб та інтересів і водночас до широкого міжнародного контексту цивілізованого розвитку людства.

У монографії «Трансформації вищої освіти в незалежній Україні» Г.Січкаренко дає характеристику таким періодам: I – перша половина 1990-их рр.; II – друга половина 1990-их рр.; III – 1990-ті – початок 2000-их рр.

Науковці Н. Сафонова та В. Циганок у дослідженні розглядали питання розвитку освіти й виділили такі етапи: I етап (1990-1996 рр.) – із моменту прийняття Декларації про державний суверенітет України (липень 1990 р.) до ухвали Конституції України (червень 1996 р.); II етап (1996-2002 рр.) – від прийняття Конституції України (червень 1996 р.) до прийняття Верховною Радою України Закону України «Про вищу освіту» (січень 2002 р.); III етап (2002 р. й до сьогодні) – із часу прийняття Верховною Радою України Закону «Про вищу освіту» (Сафонова, Циганок, 2012).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Починаючи з 1991 р. розбудова України як незалежної, правової, демократичної держави стала імпульсом для переходу до нового стану в розвитку української національної історіографії, для створення правдивої історії, фактів і подій української нації. Набуття національної свідомості й громадянської зрілості, освіта дала змогу українським дослідникам, педагогам, економістам, історикам, політологам осягнути й переосмислити здобуття світової історико-педагогічної науки, не загубивши при цьому самостійності національних і культурних традицій.

Українська історіографія як історична наука та суспільно-політичні навчальні дисципліни повертають собі втрачену соборність, людську довіру, світовий історіографічний простір, національно-державницьку ідею, повертають забуті імена й постаті, повертають гідність і впевненість у собі.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Березенська І.М. (2018). Розвиток вищої педагогічної освіти України в 2002–2014 рр. (на матеріалах вузів I-II рівнів акредитації): історіографія: автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.06 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 21 с.

Біницька К.М. (2013). Педагогічна історіографія – сучасний стан напряму історико-педагогічних досліджень. *Педагогічний дискурс: збірник наукових праць* / гол. ред. І.М.Шоробура. Хмельницький: ХГПА, Вип. 15. С. 58–62.

Днепров Э.Д. (1989). Становление и развитие отечественной истории педагогики: основные этапы и тенденции. *Историографические и методологические проблемы изучения отечественной школы и педагогики: сборник научных трудов* / под ред. Э.Д.Днепров, О.Е.Кошелева. Москва: Изд. АПН СССР, С. 4–22.

Король А. (2016). Вища освіта України: етапи розвитку. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського*. Педагогічні науки. № 1 (52). С. 93–97.

Мартіросян О.І., Порошина В.Д., Купрій Т.Г. (2019). Історіографія розвитку вищої освіти України в 1920-х – 2007-х рр.: вітчизняний історико-педагогічний аспект. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 142. С. 155–164.

Нелін Є.В. (2017). Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 20 с.

Петриків В. (2016). Періодизація розвитку змісту вищої історичної освіти в Україні (1945–1991). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 3 (57). С. 412–419.

Поступна О.В. (2007). Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції. *Державне будівництво*. № 2. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/index.html>

Сафонова Н.М., Циганок В.Є. (2012). Етапи та провідні напрями реформування вищої школи в Україні (90-ті рр. ХХ-го – початок ХХІ-го ст.). *Історичні записки*: зб. наук. праць. Київ. Вип. 12. С. 271–278.

Сидорчук Н.Г. (2007). Університетська педагогічна освіта в контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 33. С. 45–49.

Стражнікова І.В. (2013). Джерельна база історико-педагогічних досліджень Західного регіону України. *Педагогічний дискурс: збірник наукових праць / гол. ред. І.М.Шоробура*. Хмельницький: ХГПА, Вип. 15. С. 687–691.

Сухомлинська О.В. (2003). Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми. *Шлях освіти*, № 1. С. 39–43.

Ткаченко У.Ю. (2020). Періодизація розвитку вищої освіти (1991–2019 рр.). *Наукові записки кафедри педагогіки*, 1(46). С. 53–60. URL : <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2020-46-07>

Чирва Г. (2019). Історичні передумови становлення сучасної вищої освіти в Україні. *Право та державне управління*. № 2 (35). Т. 2. С. 152–159. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/25.pdf

Шендерук О.Б. (2014). Аналіз вищої освіти України кінця ХХ–початку ХХІ століття. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія 11 : Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. Вип. 18. С. 70–76.

REFERENCES

Berezenska, I. M. (2018). *Development of higher pedagogical education of Ukraine in 2002–2014 (on the materials of universities of the I-II levels of accreditation): historiography*. (Extended abstract of PhD dissertation). DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pereiaslav-Khmelnyskyi.

Binytska, K. M. (2013). Pedagogical historiography – the current state of historical-pedagogical investigations. *Pedahohichnyi dyskur*, 15, 58–62. I. M. Shorobura (Ed.). Khmelnytskyi: KhHPA.

Dneprov, E. D. (1989). Formation and development of the domestic history of pedagogy: the main stages and trends. *Istoriograficheskie i metodologicheskie problemy izucheniia otechestvennoi shkoly i pedagogiki*, 4–22. E. D. Dneprova, & O. E. Kosheleva (Eds.). Moskva: Izd. APN SSSR.

Korol, A. (2016). Higher education in Ukraine: stages of development. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O.Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky*, 1 (52), 93–97.

Martirosian, O. I., Poroshyna, V. D., & Kuprii, T. H. (2019). Historiography of the development of higher education in Ukraine in the 1920s – 2007: the domestic historical-pedagogical aspect. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedagogichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova. Serii: Pedagogichni nauky*, 142, 155–164.

Nelin, Ye. V. (2017). *Trends in the development of higher pedagogical education in Italy (the end of the 20th century – the beginning of the 21 century)*. (Extended abstract of PhD dissertation). Uman. derzh. ped. un-t im. Pavla Tychyny. Uman.

Petrykiv, V. (2016). Periodization of the development of the content of higher historical education in Ukraine (1945–1991). *Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 3 (57), 412–419.

Postupna, O. V. (2007). Regulatory-legal support of higher education in Ukraine in the context of European integration. *Derzhavne budivnytstvo*, 2. Retrieved from: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/index.html>

Safonova, N. M., & Tsyhanok, V. Ie. (2012). Stages and leading directions of higher school reforming in Ukraine (the 90s of the 20th century – the beginning of the 21st century). *Istorychni zapysky: zb. nauk. prats*, 12, 271–278. Kyiv.

Sydorchuk, N. H. (2007). University pedagogical education in the context of European integration processes. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 33, 45–49.

Strazhnikova, I. V. (2013). Source base of historical-pedagogical researches of the Western region of Ukraine. *Pedagogichnyi dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*, 15, 687–691. I. M. Shorobura (Ed.). Khmelnytskyi: KhHPA.

Sukhomlynska, O. V. (2003). History of pedagogy as a science and as a subject: current issues. *Shliakh osvity*, 1, 39–43.

Tkachenko, U. Iu. (2020). Periodization of higher education development (1991–2019). *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*, 1(46), 53–60. Retrieved from: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2020-46-07>

Chyrva, H. (2019). Historical preconditions for the formation of modern higher education in Ukraine. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2 (35), vol. 2, 152–159. Retrieved from: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/25.pdf

Shenderuk, O. B. (2014). Analysis of higher education in Ukraine at the end of the 20th century – the beginning of the 21st century. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Serii 11: Sotsiologhiia. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika. Upravlinnia*, 18, 70–76.

АНОТАЦІЯ

У сучасних дисертаційних працях особливої актуальності набуває висвітлення розвитку досліджуваного феномену в літературних джерелах різного часу. Цим займається історіографія, яку розуміємо як учення, що досліджує будь-яку історичну науку. Історіографія засвідчує, як виникла й розвивалась історична думка, процес нагромадження історичних знань. З'ясовує соціальну основу й соціальну функцію історичного пізнання, досліджує боротьбу різних напрямів, шкіл, концепцій, аналізує методи вивчення історичних джерел, висвітлює організацію й форми дослідницької роботи в галузі історії.

Доведено, що проблема періодизації розвитку вищої освіти в незалежній Україні наразі є актуальною, тому її історіографія нараховує значну кількість досліджень. Аналіз й узагальнення історико-педагогічних джерел дали підстави визначити найголовніші етапи й тенденції розвитку вищої освіти в Україні як самостійній державі. У наукових розвідках сучасних дослідників, по-перше, є наукова цінність, що збагатить теоретичні основи історії становлення та функціонування вищої педагогічної освіти в незалежній Україні; по-друге, практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані під час викладання освітніх компонентів, у змісті яких цю проблему окреслено.

Ключові слова: *вища педагогічна освіта, історіографія, історико-педагогічні розвідки, вітчизняні дослідники, періодизація.*